

**Skjøtselsplan for Rønnestad; Bøen, Folkestad i
Volda kommune, Møre og Romsdal fylke.**

Bioreg AS Rapport 2012 : 31

BIOREG AS

Rapport 2012:31

Utførende institusjon: Bioreg AS http://www.bioreg.as/	Kontaktpersoner: Finn Oldervik	ISBN-nr. 978-82-8215-216-7
Prosjektansvarlig: Finn Oldervik 6693 Mjosundet Tlf. 71 64 47 68 el. 414 38 852 E-post: finn@bioreg.as	Oppdragsgiver: Fylkesmannen i Møre og Romsdal ved Geir Moen	Dato: 31.10.2012
Referanse: Oldervik, F.G. & Folden Ø. 2012. Skjøtselsplan for Rønnestad; Bøen, Folkestad i Volda kommune, Møre og Romsdal Fylke. Bioreg AS rapport 2012 : 31. ISBN; 978-82-8215-216-7		
Referat: Rapporten skildrer naturverdier og arts mangfold for slåttemarka til gnr 116/4, Bøen under Rønnestad. Vidare gjer rapporten greie for dei skjøtselstiltaka som bør setjast i verk for å taka vare på dei biologiske verdiane som er knytt til lokaliteten.		
4 emneord: Kulturlandskap Naturtype Skjøtsel Slåttemark		

Figur 1. Foto; Øystein Folden © 26.06.2012. Biletet er tatt frå omtrent midt på det øvre stykket. Areala nærast på venstre del av biletet var i best hevd.

Innhald

Innhald	3
Føreord	4
A. Generell del	5
Slåttemarksutformingar på Vestlandet	5
Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle slåttemarker	6
B. Volda; Rønnestad; Bøen	8
Kjelder	12
Litteratur:	12
Muntlege kjelder:	13
Internett:	13
Ortofoto/kart	13
Bilete	14

Føreord

I samsvar med ei nasjonal handlingsplan for å taka vare på dei attverande slåttemarkane i Noreg vart det teke initiativ til å lage dei første skjøtselsplanane for Møre og Romsdal alt i 2010. Det er Fylkesmannen ved Geir Moen som samordnar dette arbeidet i fylket. Når det gjeld denne slåttemarkslokaliteten på Bøen, Folkestad, så har vi ikkje oppsøkt den tidlegare, men den vart oppsøkt av John Bjarne Jordal den 19.09.2006. Skildringa av lokaliteten som ligg i Naturbase er frå 2008 og er noko utdatert i høve dei nye avsnittsoverskriftene. Vi har difor funne det naudsynt å gjera nokre supplerande undersøkingar der, samt å ta ein runde på lokaliteten saman med eigar/brukar for å høyra deira syn på korleis skjøtselen bør gjerast, samt koma fram til ei nokolunde semje om avgrensinga. Det er denne undersøkinga som hovudsakleg ligg til grunn for skildring og verdisetting. Jordals skildring ligg likevel i botnen.

Bøen er eit fråflytt bruk med intakt slåttemark, som ligg oppe i ei austvendt li i nordre del av Folkestad-bygda. Skjøtselsplanen for området har som hovudoppgåve å taka vare på det opphavlege artsmangfaldet, og da ved ein skjøtselsmåte som liknar mest mogleg på den tradisjonelle, dvs. med minimal gjødsling og relativt sein slått, samanlikna med dagens siloslått. Eventuelt kan det vera aktuelt å supplera med litt vår- og haustbeite om mogleg.

Vi vil med dette få takke Fylkesmannen i Møre og Romsdal v/Geir Moen for oppdraget og for eit godt samarbeid om prosjektet. Så vil vi også rette en takk til eigar og brukar av den aktuelle slåttemarka for velvilje og tålmod når vi har ringt og mast om opplysningar.

Mjosundet i Aure 31. oktober 2012

Tingvoll 31. oktober 2012

For Bioereg AS

Finn Gunnar Oldervik

Øystein Folden

A. Generell del

Slåttemarker er areal som vert regelmessig slått. Semi-naturleg slåttemark eller såkalla natureng, er slåttemarker som er forma gjennom rydding og lang tids tradisjonell slått. Dei er ofte overflatelydda, men ikkje oppdyrka og tilsådd i seinare tid, og ikkje eller svært lite gjødsla. Dei vert slått seint i sesongen. Slåttemarkene vert eller vart gjerne haustbeita og ofte også vårbeita. Korleis slåttemarkene har vore skjøtta varierer noko frå stad til stad og frå landsdel til landsdel. Slåttemarkene er urte- og grasdominerte og oftast svært artsrike. Dei kan vere opne eller tresette.

Tresette slåttemarker med styvingstre som vert hausta ved lauving er i dag svært sjeldne. Slike såkalla lauvenger vart gjerne beita om våren, slått ein gong seint om sommaren og beita om hausten. I tillegg vart greinene på trea hausta til fôr med eit tidsintervall på 5-8 år. I gammal tid spelte også myr ei viktig rolle som slåtteareal (slåttemyr). Dei fleste jordvassmyrane i Noreg har tidlegare vore slått, men myrslåtten tok i stor grad slutt for ganske lenge sidan og vart praktisert berre nokre få stader fram til slutten av 1950-åra. Nokre av slåttemyrane gror att, medan andre endrar seg mindre, her er det truleg få tydelege biologiske spor frå slåttedrifta. Det er registrert få lauvenger og slåttemyrar som framleis er i hevd.

Dei ulike slåttemarkene høyrer til blant våre mest artsrike naturtypar, og er viktige også for andre organismar enn karplantar. T.d. er rundt 70 prosent av dagsommarfuglane våre knytt til open engvegetasjon (særleg urterik slåttemark) og fleire vadefuglar brukar strandenger (slått eller beita) som hekkeområde og rasteplassar under trekket. I tillegg har slåttemarker mykje å seia for mange truga artar av beitemarksopp. Slåttemark kan ikkje erstattast av beitemark fordi dei inneheld vegetasjonstypar og fleire artar som ikkje klarer seg i område som berre vert beita. Samanlikna med naturbeitemark har slåttemark generelt det høgaste artsmangfaldet og dei største bestandane av fleire truga engartar. Gjennom historia har slåttemark vore, og vil framleis vere, om vi tek vare på dei, viktige "levande genbankar". I tillegg er dei berekraftige økosystem som har vore eit nøkkelement i norsk landbruk i fleire tusen år. Men driftsendringar på 1900-talet har ført til at slåttemark no er mellom våre mest truga naturtypar.

Slåttemarksutformingar på Vestlandet

Den store variasjonen i slåttemarksvegetasjonen i Noreg er enno berre delvis kartlagt. I det følgjande har vi likevel prøvd å peike på nokre utformingar av slåttemarksvegetasjon som er særigne for Vestlandet og dermed gir fylka her eit særskilt forvaltningsansvar. Vi gjev òg døme på nokre verdifulle lokalitetar.

I Møre og Romsdal har ein svært godt oversyn over tradisjonelle slåttemarker fordi det her nyleg er gjort ei samanstilling av kunnskapen om denne naturtypen (Jordal 2007). 178 lokalitetar vert omtala i rapporten frå dette prosjektet, og slåttemarker er registrert i 29 av dei 37 kommunane i fylket. Lokalitetane finst likevel først og fremst konsentrert innan mindre geografiske område, og kommunane Stordal (22 lokalitetar, særleg i Nørdredalen), Rauma (28 lokalitetar, særleg i øvre Romsdalen), Tingvoll (19 lokalitetar, særleg i Vågbø-Holmeide) og Sunndal (16, særleg ved fjellgardane) har flest kjende lokalitetar. Frisk fattigeng, ofte med stort artsmangfald, er truleg den viktigaste vegetasjonstypen. 64 raudlisteartar er registrert i dei registrerte slåttemarkene (13 karplantar, 1 sommerfuglart og 50 soppartar).

- Ein særleg verdifull lokalitet er Skutholmen, Fræna, der det finst eit heilskapleg fiskarbondelandskap som vert skjøtta tradisjonelt og har mange gamle kulturlandskapselement m.a. mange små 1x2-meters potetåkrar i bergskortene. Slåttemarkene vert slått med ljà. Her finst mange raudlista beitemarkssopp. Staden er veglaus og kan nåast med robåt over eit 50 meter breitt sund.

- Langs Grøvvassdraget (Sunnal, utvalt for MR i 2008) og i øvre Romsdalen (Rauma) finst tørre-friske slåttemarkar med fleire tørrengsartar som *Pilosella*-artar og sjeldne soppar.
- Stordal kommune har kanskje landets største bestandar av kvitkurle som i stor grad er knytt til restar av slåttemark.
- Nordre Sunnmøre er eit kjerneområde for solblom. Meir enn 30 000 blomsterstenglar er registrert innan dette området. Dessverre er det no berre sporadisk hobby slått igjen her.

I Hordaland har m.a. Losvik (1988) studert slåttemarksvegetasjon. Fire utformingar av jordnøtteng (frisk fattigeng, jordnøttutforming) finst langs kysten her:

- Jordnøtteng, kystmaure-utforming med m.a. kystgrisøyre. Utforminga finst òg i Sogn og Fjordane.
- Jordnøtteng, grisøyre-utforming med m.a. blåstjerne og tusenfryd. Utforminga finst òg i Sogn og Fjordane.
- Jordnøtteng, prestekrage-utforming med m.a. kystgrisøyre, kjertelaugnetrøyst og småengkall. Utforminga finst òg i Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal.
- Jordnøtteng, kamgras-utforming med m.a. kystgrisøre, vill-lin, hjartegras, storblåfjør og musekløver.

I tillegg er ei femte utforming identifisert i fjordstroka (O2-O1):

- Frisk fattigeng, marikåpe-raudknapp-utforming med m.a. englodnegras, smalkjempe, vill-lin og småengkall, men utan dei typisk vestlege artene. Utbreiinga er ikkje godt nok kjend.

Jordnøttengene har ei spesifikk norsk artssamansetjing: Viktige lokalitetar er m.a. Urangsvåg, Bømlø og Gjuvsland, Varaldsøy.

I Sogn og Fjordane har miljøet rundt Ingvild Austad på Høgskulen over fleire tiår forska på og gjort ei rekkje registreringar i dei tradisjonelle slåtteengene i fylket. Også i Sogn og Fjordane er det registrert fleire jordnøttenger. Kystblåstjernerdominerte slåttemarkar finst i ytre kyststrok, m.a. i Gåsvær i Solund, og lokalitetane Sandøyne, Vilnes og Hamna i Askvoll. Ein viktig slåttemarkslokalitet finst på Øvre Ormelid, ein hyllegard i Luster. Her finst tørrenger med m.a. brudespore, vanleg nattfiol og bakkeseite. Det er registrert mange slåttemarkar i Sogn og Fjordane, men fleire av registreringane er gjort for relativt lenge sidan og stoda i dag er uviss. På Grinde i Leikanger finst ei flott lauveng der både trea og enga framleis vert haldne i hevd.

I Rogaland er det registrert få slåttemarkar. I Funningsland, Hjelmeland finst ei dei få attverande solblomslokalitetane i fylket. Diverre vert den ikkje slått no.

Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle slåttemarkar

Skjøtsel

Beste måten å skjøtte ei gammal, artsrik eng på, er å følgje opp den tradisjonelle driftsforma, utan gjødsling og med sein slått. Det tradisjonelle slåttetidspunktet har variert noko frå stad til stad avhengig av klima og høgd over havet. Difor er det viktig å finne ut kva som har vore vanleg på den aktuelle lokaliteten eller i nærområdet frå gammalt av. Slått før 10. juli var svært uvanleg.

En bør nytte lett reiskap (ljà, tohjuls slåmaskin eller lettare traktor) der det er mogleg. Graset må bakketørkast eller hesjast før det vert fjerna. I tillegg til at ein får tørt og godt hø, er bakketørkinga viktig for at frøa til engartane både skal få modne ferdig og vert liggjande att på enga når høyet vert samla saman og køyrd vekk.

Mange stadar på Vestlandet har engene i tillegg vore beita, anten vår eller haust eller begge delar. Berre beiting kan ikkje erstatte slått, men er dette einaste moglege skjøtsel i en periode, er storfebeiting det mest skånsame. Storfeet vel ikkje ut "godbitane" slik sauene gjer. Men beitepresset må ikkje vere for stort, og ein må rekne med noko manuell etterrydding. Der ein har tidlegblømande artar, som til dømes svartkurle, er det særleg viktig at ein unngår vårbeite.

Restaurering

Når det gjeld restaurering av enger som er i attgroing og utviding av eksisterande slåtteeareal er det viktig å ikkje setje i gang med meir omfattande restaurering enn det ein klarar å følgje opp med skjøtsel i ettertid.

Dersom det er mange delfelt som skal restaurerast, kan det vere lurt å ta det trinnvis over fleire sesongar. Slik vert det meir overkomeleg, og ein får erfaring med kor omfattande dei ulike tiltaka er og kor mykje ein kan vente å få gjennomført per sesong.

Hogst/grovrydding bør helst gjennomførast på frosen og gjerne bar mark. Då unngår ein skadar på undervegetasjonen, og samstundes er det enklare å få ein lågast mogleg stubbe. Rydding i snø kan vere meir tungvint. Mindre buskar og oppslag kan òg ryddast om sommaren når det er tørt og mykje av biomassen er samla i blada.

I slåtteeenger som *ikkje* har vore tresette er det ikkje noko poeng i å setje att tre ved rydding, men gamle styvingstre bør få stå. Eit og anna lauvtre med fin og vid krone kan òg gjerne få stå. Alle gran/furu og framande treslag bør fjernast.

Etter hogst er det særleg viktig at alt ryddeavfall, kvist, stubbar og liknande vert samla saman og brend på eigna stader, og aller helst frakta ut av området. Dette for å unngå unødig oppgjødsling. Ryddeavfall som ligg spreidd utover vil elles fort føre til ny dominans av uønska snarveksande, konkurransesterk vegetasjon. Av same grunn er oppflising og spreiiing av flis i området ikkje å tilrå.

Attståande biomasse vil ta opp noko av næringa som vert frigjort frå daude røter av tre og buskar som har vert rydda bort. Dette gir ein gjødslingsverknad som lett fører til uønska nitrogenkrevjande artar (t.d. bringebær og brennesle). Gradvis opning er difor viktig. Gjødslingsverknad saman med auka ljossinnstråling fører gjerne òg til ein del etterrenning. Det er mest effektivt å slå lauvrenningane i juli, når det er minst energi samla i rotsystemet. Dette fell normalt saman med slåttetidspunktet. Det kan likevel vere nødvendig å rydde lauvrenningar fleire gonger dei par første sesongane.

Osp spreier seg ved rotskot, og rydding kan i mange tilfelle føre til omfattande renning. Det kan difor løne seg å ringborke osp ved å skjere eit ca. fem cm breitt band rundt treet nedanfor den nedste greina. Det er viktig at snittet er såpass djupt at all borken forsvinn, slik at transporten av næringsstoff stoppar heilt opp. Det er lettast å ringborke om våren. Etter tre somrar må dei daude trea fjernast.

Stubbar må kappast heilt ned til bakken, anten i samband med hogsten eller ved etterrydding på barmark. Større stubbar vil rotne fortare om ein skil borken frå veden med eit spett eller liknande, og deretter stappar jord i mellom. Med unntak av osp og or kan ein òg unngå renningar på denne måten. Dette kan t.d. vere aktuelt i kantar som hindrar ljossinnstråling til slåttemarka.

Problemartar som bringebær- og rosekratt, brennesle og mjødur vil normalt forsvinne ved slått over tid. Men for å få dei bort kan det i byrjinga vere nødvendig å slå fleire gonger per sesong med ljå eller krattryddar. Felt med einstape bør slåast ned med kjepp, ikkje skjerast ned. På denne måten held bregna fram med å transportere næring frå røtene, og utarmar dermed rotsystemet sitt. Bregna bør så fjernast om hausten.

For meir utfyllande stoff om skjøtsel, restaurering og hevd:

Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker er å finne på DN sine heimesider: <http://www.dirnat.no/content/1916/>

B. Volda; Rønnestad; Bøen

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)									
Navn på lokaliteten Folkestad: Bøen					Kommune Volda			Områdenr.	
ID i Naturbase BN00022188		Registrert i felt av: Øystein Folden og Finn Oldervik					Dato: 26.06.2012		
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige): - Grimstad, K. J. Feltundersøkingar. - 2008 Holtan, D. & Jordal, J. B. Supplerande kartlegging av naturtypar i Volda kommune 2007. Møre og Romsdal fylke, areal- og miljøvernavdelinga, rapport 2008-02. - Lokaliteten er og omtala av Jordal (2007b, slåtteeuger i Møre og Romsdal).								Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:	
Hovudnaturtype: Slåttemark D01 85 % andel, Skrotemark D15 15 % andel				Utforminger: Frisk fattigeng D0104 80 % andel Fuktig fattigeng D0101 5 % andel Tun og gårds plass D1507 5% andel Veg og jernbaneutfylling D1506 10% andel					
Verdi (A, B, C): Middels verdi - B			Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.)						
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11): P1Obb, P1Obv									
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):				Vegetasjonstyper:	
< 20 m	x	God	x	Slått	x	Torvtekt	Vanleg utforming G4a, 95% Knappsiv/lyssivutforming G1b, 5%		
20 - 50 m		Svak		Beite	x	Brenning			
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hagestell			
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling					
		Dårlig		Lauving					
OMRÅDEBESKRIVELSE (For Naturbase og som grunnlag for skjøtselsplanen)									
INNLEIING Skildringa er opphavleg skriven av John Bjarne Jordal 29.01.2008 basert på opplysningar i Naturbase og eige feltarbeid 19.09.2006. Den 26.06.2012 vart lokaliteten oppsøkt på ny og da med tanke på å laga ei skjøtselsplan for lokaliteten. Det var Bioreg AS ved Øystein Folden og Finn Oldervik som utførte denne undersøkinga.									
PLASSERING OG NATURGRUNNLAG: Lokaliteten er eit fråflytt bruk med intakt slåttemark, som ligg oppe i ei austvendt li i nordre del av Folkestad-bygda. Mot sør og aust grenser lokaliteten hovudsakeleg til lauvskog som truleg må ha vore beitemark tidlegare. Elles er det innslag av litt treslagskifte til gran. Berggrunnen består av diorittisk til granittisk gneis, migmatitt slik som mesteparten av dette området gjer. Lausmassane består av tynne morenelag. Området ligg i sørboreal vegetasjonssone (SB) og i ei overgangssone mellom sterkt oseaanisk seksjon O3t (humid underseksjon) og klart oseaanisk vegetasjonsseksjon (O2).									
NATURTYPER, UTFORMINGER OG VEGETASJONSTYPER Naturtypen er slåttemark D01, som er oppført som sterkt truga i raudlista. Vegetasjonen er dominert av G4 - frisk fattigeng, men det er mindre innslag av fuktig fattigeng (G1) nedanfor vegen.									

ARTSMANGFOLD:

Av plantar vart det i 2012 påvist følgjande artar; Aurikkelsvæve, blåklokke, blåknapp, blåkoll, bustnype, engsyre, firkantperikum, grasstjerneblom, grov nattfiol, gulaks, harerug, heiblåfjør, hengjeaks, hårsvæve, jonsokkoll, kvitkløver, kvitsymre, kystgrisøyre, liljekonvall, lækjeveronika, prestekrage, raudkløver, raud jonsokblom, raudknapp, ryllik, røsslyng, skjermsvæve, skogmarihand, skogstorkenebb, smalkjempe, småsmelle, småsyre, storblåfjør, tepperot, tiriltunge, tviskjeggveronika, ugrasløvetenner og vårpengeurt. Jordal (2008) nemner aurikkelsvæve, blåklokke, bråtestorr, harerug, heiblåfjør, hårsvæve, knegras, lækjeveronika, og smalkjempe. Sett bort frå bråtestorr, så vart det same artane observert også i 2012. Jordal nemner følgjande artar av beitemarkssopp, nemleg; Gulbrun narrevokssopp *Camarophylloopsis schultzerii* (NT), navletraktsopp *Cantharellula umbonata*, limvokssopp *Hygrocybe glutinipes*, og seig vokssopp *Hygrocybe laeta*. I 2012 var det alt for tidleg å sjå etter beitemarkssopp då undersøkinga vart gjort den 26. juni. Stadvis, særleg på magrare stadar slik som i nord opp for husa på bruket kan det løna seg å sjå etter beitemarkssopp ved høve.

BRUK, TILSTAND OG PÅVIRKNING:

Den søre delen av teigen ovafor vegen har kraftige innslag av mose (Mest bjørnemose) og svak slåttemarkstruktur, den nordre delen har ein mykje betre struktur og er ganske artsrik, særleg i øvre del. På nedsida av vegen er strukturen noko meir varierende, og ikkje så artsrikt som dei beste areala på oversida. Tidlegare drift: Tidlegare var det husdyrhald på dette bruket og oftast hadde dei 1 – 2 kyr og nokre sauer. Sauehaldet vart avslutta kring 1970 – 1973. Ein nabo, Anders Folkestad Ås, slo så i nokre år, truleg fram til om lag 1985 og i dette tiåret vart det nok nytta litt kunstgjødsel. Til nærare årtusenskiftet var det så foreldra til noverande eigar, Svanhild Helset som slo graset på bruket samt fjerna det frå ekrene.

Noverande drift: Etter at dei gamle gav seg har så Svanhild, saman med mannen, Magnar Helset halde fram på same måten som før, dvs. slått med lett slåmaskin og fjerning av avlinga. Sidan Anders Folkestad Ås gav seg kring midten av 1980-talet har det ikkje vore gjødsla her, anna eit stykke som vart nytta som potetåker. Her vart det nytta noko kumøkk som låg att i gjødselskjellaren. Ved besøket 26.06.2012 gjekk det framleis sau som beita på lokaliteten.

Det går veg og lågspenline gjennom lokaliteten, og det står fleire hus der.

FREMMEDE ARTER: Eple, gran, parkslirekne, platanlønn, vårpengeurt

KULTURMINNER: Steinutgardar, ei stor rydningsrøys og steinmurar til vegføremål finst på lokaliteten.

SKJØTSEL OG HENSYN: For å oppretthalde verdiane som slåttemark så er det dei grunnleggande skjøtelsgrepa som skal til: Ikkje gjødsling, sprøyting eller pløying, det må vere sein slått og bakketørking eller hesjing av graset, og etterbeite om hausten.

DEL AV HELHETLIG LANDSKAP: Området har ein del engareal med andre naturtypar i mellom, og det er ikkje mange artsrike slåttemarkar igjen.

VERDIBEGRUNNELSE: Lokaliteten blei av J. B. Jordal verdsett til A i 2008. Den beste biten av lokaliteten er nok ein veldig svak verdi A i beste fall, men resten har nok tapt seg noko. Lokaliteten får difor verdi B denne gong. God skjøtsel i framtida vil kunne auke verdien. Det er eit visst artsmangfald, men førebels berre ein registrert raudlisteart. Kulturminne finst, og arealet kan seiast å vere ein del av eit heilscapeleg landskap, sjølv om dette elementet er svakt.

KARAKTERARTAR:		RAUDLISTEARTAR:		
Aurikkelsvæve Grov nattfiol Harerug Heiblåfjør Hårsvæve Kystgrisøre Prestekrage Smalkjempe Storblåfjør		Gulbrun narrevokssopp <i>Camarophylloopsis schultzerii</i> (NT)		
SKJØTSELSPLAN				
DATO skjøtseleksplan: 31.10.2012		UTFORMET AV: Finn Oldervik og Øystein Folden		FIRMA: Bioreg AS
UTM 32N N6892025 A344330	Gnr/bnr. 116/3, 116/4	AREAL (nåværende): 11 dekar	AREAL etter evt.restaurering:	Del av verneområde? Nei
Kontakt med grunneier/bruker (ev /informant). Før opp tidsperioder, ev datoer. Navn: Svanhild og Magnar Erlend Helset			Type kontakt (befaring, tlf, e-post med mer) Begge dei to nemnde var med på den naturfaglege undersøkinga, og det har vore telefonkontakt både før og etter undersøkinga, seinast den 25.10.2012.	

MÅL:

Hovudmål for lokaliteten:

- Det langsiktige målet er at lokaliteten skal haldast i god hevd med årleg slått og fjerning av høy etter turking på bakken eller eventuelt hesjing. A-verdien på lokaliteten skal attvinnast ved at populasjonar av ev raudlista artar og karakterartar av kulturmarksartar skal haldast på dagens nivå, eller aukast.
- Det er også eit mål at den typiske jamne slåttemarkstrukturen vert teke vare på i den grad han endå finst, men helst skal denne strukturen attvinnast også på dei stadane der han manglar, m.a. ved å redusera moseinnslaget.
- Slåttemarka skal liggja i eit ope landskap og kantsoner skal ikkje skuggast ut av skog og kratt.
- Slåttemarka skal ikkje gjødslast.
- Eventuell uttransport bør helst gjerast med lett reiskap som ATV eller elgtrekk. Om ein vil nytte tyngre traktor, bør denne berre brukast på bygdevegen som går gjennom lokaliteten.

Delmål for lokaliteten:

- Det skal ikkje vere vårbeite meir enn ei veke dei første åra.
- Lokaliteten kan gjerne beitast hardare om hausten, og gjerne med storfe (helst lette kurasar eller ungdyr), men ikkje så sterkt, eller når det er langvarig vått, at det blir mykje opptrakka. Dvs. at beitinga til ein viss grad må tilpassast vertilhøva dei ulike sesongane.
- Lauvskogen på sør og austsida av lokaliteten skal tynnast. Platanlønn og gran skal ein konsekvent fjerne der det blir gjort tynningsarbeid, og gjerne elles også. Eventuell køyring med traktor må gjerast utanfor lokaliteten, eller på frose mark. Kvistavfallet bør fjernast. Eventuell brenning må skje utanfor lokaliteten, sjå generell del.

Tilstandsmål artar:

- Artsmangfaldet i slåttemarka skal oppretthaldast jf. artslistene over.
- Populasjonar av artane i lista over karakterartar skal oppretthaldast. Grov nattfiol som så vidt blei påvist ønskjer ein å sjå spreidd på heile området.
- Populasjonar av eventuelle raudlisteartar skal oppretthaldast eller helst utvidast.

Mål for nedkjemping av problemartar/gjengroing:

- Lauvtrekratt og einer på slåttemarka skal ikkje førekoma. Vidare skal gran som eventuelt kjem inn på lokaliteten fjernast. Parkslirekne ved sommarfjøset skal ryddast ut. For å bli kvitt parkslirekne må ein slå planta minst ein gong i månaden i alle fall to år, og så dekke heile arealet med tjukk presenning og jord i tre år. Levande plantedelar må ikkje spreiaast..

AKTUELLE TILTAK:	Prioritering (år)	Ant daa og kostnad/daa	Kontroll: (Dato)
Generelle tiltak: Slått årleg ikkje før 20.7. og helst innan 10.8.	Årleg	11/1600 kr/år	Haust 2013, 2015
Aktuelle restaureringstiltak, utover de generelle:			
Tynning av lauvskog langs søre kanten ¹ først og så austre kanten. 2 dagsverk årleg til ein er ajour.	2013-2016	4000 kr/år	Haust 2013, 2015
Fjerning av parkslirekne, slått ein gong for månaden	2013-2014	1500 kr/år	Haust 2013
Fjerning av parkslirekne, pålegging av presenning, tilsyn	2015	5000 kr	Haust 2015
Fjerning av parkslirekne, tilsyn	2016-2017	1000 kr/år	
Aktuelle årlige skjøtselstiltak, utover de generelle: Raking av areal med mykje bjørnemose. Samla areal (3 dekar) delast i 3, slik at ein raker 1/3 av mosearealet kvart år.	Årleg	1 daa/år, 1000 kr	Haust 2013
UTSTYRSBEHOV: Tohjulsåmaskin, ATV, ljå, høyrive, jarnrive, høygaffel, presenning			
OPPFØLGING: Skjøtselsplanen skal evalueres innen, 5 år: Behov for registrering av spesifikke artsgrupper: Beitemarksopp kan med fordel undersøkast nærare.			
Tilskudd søkt år:		Søkt til:	
Tilskudd tildelt år:		Tildelt fra:	
Skjøtselsavtale parter:			
ANSVAR: Person(-er) som har ansvar for iverksettelse av skjøtselsplanen.			

Kjelder

Litteratur:

Fremstad, E. 1997. Vegetasjonstyper i Norge. NINA Temahefte 12. 279 s.

Fremstad, E. og Moen, A. (red). 2001. Truete vegetasjonstyper i Norge. - NTNU Vitenskapsmuseet. Rapp. bot. Ser. 2001-4: 1-231.

Grimstad, K.J., Holtan, D, & Jordal, J. B. 2008. Supplerande kartlegging av naturtypar i Volda kommune 2007. Møre og Romsdal fylke, areal- og miljøvernavingdelinga, rapport 2008-02.

¹ I samarbeid med eigar av gnr 116 bnr 1.

Muntlege kjelder:

Svanhild Helset, Nordalsvegen 35, 6120 Folkestad Tlf. 41 55 07 10 eller 700 51 070

Internett:**Dato**

01.10.12

01.10.12

NettstadDirektoratet for naturforvaltning, [Naturbase](#)Artsdatabanken, [Rødlista](#), [svartelista](#) og [Artskart](#)**Ortofoto/kart**

Figur 2. Ortofoto frå GisLink. Eiegdomsgrensa og lokalitetsgrensa har truleg dårleg samanfall, men ein vel likevel å oppretthalde lokalitetsgrensene frå tidlegare. Vegareal 1 dekar, og tun 1 dekar er trekt ut av slåttemarksarealet. Strekningane med ryddebehov langs kanten syner i form av skugge på dette ortofotoet.

Bilete

Figur 3. Foto; Finn Oldervik © 26.06.2012. Biletet er tatt mot sør på det stykket som ligg nedom vegen. Bortsett frå ein del myrtistel og ein del mose virka enga å vera i brukbar hevd.

Figur 4. Foto; Øystein Folden © 26.06.2012. Frå teigen nedom vegen og mot tunet.

Figur 5. Foto; Øystein Folden © 26.06.2012. På nedsida av vegen, omlag midt på, sett mot aust. Austkanten av lokaliteten treng ein del rydding. Ein kan også sjå at innslaget av mose er betydeleg. Beitepreget syner også tydeleg på nedsida av gjerdet.

Figur 6. Foto; Øystein Folden © 26.06.2012. Frå teigen nedom vegen. I framkant ein steinmur. Det var mindre parti med noko fuktigare mark, og innslag av knappsv/lyssiv.

Figur 7. Foto; Øystein Folden © 26.06.2012. Biletet er tatt litt oppom husa, og vi kan sjå sommarfjøsene oppe i kanten. Denne delen av enga har fin struktur og god artsriksdom.

Figur 8. Foto; Øystein Folden © 26.06.2012. Biletet er tatt heilt i sørre kanten av lokaliteten, frå litt oppom vegen. Omlag midt på biletet kan vi sjå sommarfjøsene, og til høgre ei stor ryddingsrøys. Langs sørkanten av lokaliteten går det ein steinutgard. Lauvskogen på utsida av steinutgarden står ganske tett og gir etter kvart skuggeverknad, og denne lauvskogen bør tynnast noko. Bjørnemoseinnslaget i enga er her ganske kraftig.

Veiledning til skjøtelsplanskjemaet, B- Spesiell del.

Skjema B- spesiell del er delt opp i tre hoveddeler: Søkbare egenskaper (for Naturbase), Områdebeskrivelse (for Naturbase og som grunnlag for skjøtelsplan) og Skjøtelsplan. For søkbare egenskaper er det viktig at de begrepene og kodene som er oppgitt brukes. Områdebeskrivelse og beskrivelse av skjøtsel skal være ren tekst som ikke blir søkbar. For mer utfyllende forklaringer, se DN-håndbok 13 2. utgave 2006 <http://www.dirmat.no/content.ap?thisId=500031188&language=0>

Søkbare egenskaper:

Områdenavn: Offisielle stedsnavn etter vedtatte rettskrivningsnormer, dvs. normalt navn fra kartblad i M711-serien. Ved bruk av navn fra økonomisk kartverk oppgis i tillegg nærmeste stedsnavn på M711-kart. Eventuelt med støttenavn i tillegg (d.v.s. lokale stedsnavn som ikke står på kart, eller områdenavn).

Områdenr.: Løpenummer. Nummeret skal være unikt (to geografisk atskilte områder kan ikke ha samme nummer) og vil i en fylkes-/nasjonal sammenstilling starte med kommunenummeret.

IID i Naturbase oppgis hvis området ligger i Naturbase fra før.

Registrert av: (Inventør/kartlegger): Angi alle som har vært med på å fremskaffe primærdata i felt.

Tidligere registrert: Angi årstall for ev. tidligere kartlegging av lokalitet. Få fram om lokaliteten har blitt undersøkt gjentatte ganger. Referanse til rapporter settes opp under Kilder mot slutten av dokumentet

Naturtype: Etter DN-håndbok 13 om naturtypekart-legging. **Utforming(er):** Etter DN-håndbok 13. usikkerhet m.m. utdypes i områdebeskrivelsen. **Mosaikk:** En lokalitet kan inneholde en småskala mosaikk som det er vanskelig å avgrense, og der avgrensingen har liten praktisk betydning for planlegging og forvaltning. Lokaliteten plasseres da i den naturtypen det er mest av, eller den som er viktigst. Andre naturtyper eller utforminger som forekommer på lokaliteten registreres som mosaikk (tilleggsnaturtyper/-utforminger, helst med prosentandeler).

Verdi: A, B, C. Usikkerhet og gradering angis i områdebeskrivelsen.

Stedkvalitet: Avgrensingens nøyaktighet beskrives i 5 kategorier. Sett kryss.

Påvirkningsfaktorer (tekniske inngrep m.m.): Etter liste i vedlegg 11 i DN-håndbok 13.

Tilstand (hevde): For kulturbetingete lokaliteter oppgis tilstanden etter 5-gradert skala. Sett kryss. Under tilstand i områdebeskrivelsen nedenfor ønskes en mer utfyllende beskrivelse.

Bruk: For kulturbetingete lokaliteter oppgis *nåværende* bruk. Sett kryss. I områdebeskrivelsen nedenfor ønskes en mer utfyllende tekst om tidligere og nåværende skjøtsel.

Områdebeskrivelse

Områdebeskrivelse: Skal være forvaltningsrettet, tilpasset brukeren og må være tilstrekkelig til å kunne begrunne valg av naturtype, verdi og skjøtels- og restaureringstiltak som skal ivareta lokaliteten.

Innledning: Opplysninger om kartleggingen/ skjøtelsplanarbeidet. I hvilken sammenheng kartleggingen er gjort, hva som er gjort tidligere, om den nye beskrivelsen supplerer eller erstatter tidligere beskrivelser og lignende.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Geografisk beliggenhet og supplerende opplysninger til kartet, evt. buffersone beskrives. Hvor nøyaktig er avgrensningen? Sistnevnte kan variere, både som følge av kartleggingsmetodikk og naturgitte årsaker, og det bør skilles mellom disse to faktorene. Viktige topografiske og geologiske forhold.

Viktige naturgitte faktorer som påvirker økosystemets stabilitet (skogbrann, flom, nedbør/luftfuktighet, vind).

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper: Supplerende opplysninger om naturtyper, utforminger og mosaikk oppgis her, samt supplerende opplysninger om truede vegetasjonstyper og evt. andre viktige vegetasjonstyper.

Hvis naturtyper/vegetasjonstyper som ikke er prioriterte er inkludert, skal dette nevnes og begrunnes (f.eks. av arronderingsmessige årsaker).

Artsmangfold: Typiske/karakteristiske/dominerende arter. I hagmark/lauveng bør ulike treslag angis, samt deres mengdefordeling. I tillegg kan arter som supplerer eller spesifiserer ytterligere i forhold til naturtype-/vegetasjonstypebeskrivelsen nevnes. Alle sjeldne, kravfulle og rødlistede arter skal listes opp med antall/mengde for artene, samt funnhistorikk.

Bruk, tilstand, påvirkning: Utfyllende opplysninger om tilstand, inngrep, andre påvirkningsfaktorer, historikk og bruk. *Bruk:* Nåværende og tidligere bruk skal beskrives. For tidligere bruk menes tradisjonell drift, (helst tilbake til før krigen). Kontinuitet i bruk/ikke bruk: Angi perioder (årstall) med ev. opphør av drift. Perioder (årstall) med ev. intensivering av drift, eks: flere slåtter pr år, økt gjødsling (type og mengde gjødsel med mer). For *tilstand* angi her eventuelt avvikende skjøtsel: Slått men grasel ligger igjen, slått ved plenklipping, bare beiting osv. For slåttemyr er grøfting og slått viktig. For kystlynghei er brenning og beiting viktig. Noter type gjengroingsarter og grad av gjengroing. Avgrens gjerne på ortofoto arealer med preg av forfall. NB: (Dette blir

supplerende opplysninger til rubrikken *hevd* ovenfor) Påvirkningsfaktorer kan i tillegg registreres som søkbar egenskap for alle naturtyper. For kulturlandskap kan bruk registreres som søkbar egenskap.

Fremmede arter: Forekomst og tiltak. (hvor de vokser avmerkes på ortofoto/kart).

Kulturminner: Forekomst av spesielle kulturminner i lokaliteten, eks bakkemurer, steingjerde, stakksneis osv.

- Skjøtsel og hensyn: Skjøtsel er aktive tiltak for å fremme naturverdiene. Hensyn er passive tiltak for å unngå skadelige aktiviteter for lokaliteten, eller visse former for bruk/inngrep som ikke vesentlig påvirker de naturverdiene som skal ivaretas. Konkrete forslag og behov for å ta spesielle hensyn utenfor lokaliteten bør det nevnes her. Det gis her en kortere oppsummering av det som skrives i skjøtelsplanen om mål for skjøtsel, tilstand, skjøtselstiltak, tidsplan m.m.
- Del av helhetlig landskap: Sammenheng med andre områder innenfor et større areal. Det vil ofte være aktuelt å vise til nærmere beskrivelse i dokument eller kilde på faktaarket.
- Verdibegrunnelse (Obligatorisk): A, B eller C. Angi kort hvilke faktorer som i størst grad bidrar til verdien som er satt. Eventuell usikkerhet i forhold til verdien bør nevnes. Eventuelle utviklingstrekk som støtter verdivalget, nevnes. Om lokaliteten har endret verdisetting siden forrige registrering bør dette begrunnes her. Restaureringspotensialet til lokaliteten bør inn i verdivurderinga, om (deler av) enga er i forfall.
- Merknad: Her kan det legges inn uthevet kommentar om at lokaliteten må oppsøkes på nytt, at avgrensingen er for unøyaktig m.m..

Skjøtelsplan

Dato skjøtelsplan: Dato for ferdigstilt skjøtelsplan.

Utformet av: Navn på ressursperson som har skrevet planen ev hvem som har veiledet skjøtelsplanarbeidet.

UTM: Sett inn koordinater for midtpunkt i polygonet, **Gnr/bnr:** Oppgi alle gårds og bruksnummer innen lokaliteten som skjøtelsplanen gjelder for. (Kan bli mange for store lokaliteter som kystlynghei. Her kan dere få hjelp av kommunen).

Areal (nåværende og etter evt. restaurering): Oppgi areal på lokaliteten ved registrering, om aktuelt angi også areal etter at restaureringstiltak er gjennomført dersom dette vil endre på arealstørrelsen.

Del av verneområde: Det skal noteres om området ligger helt eller delvis innenfor et verneområde.

Kontakt med grunneier/bruker: Det er meget viktig å holde god dialog med grunneier/ev. bruker under hele skjøtelsplanprosessen, slik at skjøtelsplanen blir konkret og tilpasset grunneierens behov, kapasitet og drif. Det skal dokumenteres at skjøtelsplanskriver har hatt denne dialogen, og med hvem dialogen er ført.

Mål: Deles opp i hovedmål, delmål, ev. mål for delområder, samt tilstandsmål for enkelte arter. Rødlistearter, karakterarter, totalt antall arter. Konkretiseres med % økning innen et tidsrom, eks innen 10 år. Er lokaliteten i god hevd vil det være et mål i seg selv å beholde dagens artsinventar og fordeling. Om området ligger innefor et verneområde og har konkrete bevaringsmål som vil påvirke skjøtelsen så skal dette beskrives her.

Aktuelle tiltak: Deles opp i: *Generelle tiltak* (med henvisning til A: generell del i skjøtelsplanen), *Aktuelle restaureringstiltak, utover de generelle* dvs restaureringstiltak som er nødvendig for konkret denne lokaliteten og som ikke er beskrevet i den generelle delen. Det kan være behov for brenning, ringbarking, tidspunkt for tiltak, midlertidig plassering av kvisthauger, bekjemping av problemarter, eller spesielle *hensyn* knyttet til kulturminner, styvingstrær, hi/reir, fuktområder, adkomst til lokalitet, utkjøring av tømmer/ved, eiendomsstruktur osv.

Til sist; *Aktuelle årlige skjøtselstiltak, utover de generelle*. Eks spesifikke lokale slåttetidspunkt, behandling av høyet, bortkjøring, slått hvert år eller sjeldnere, ev før- og etterbeite, hva slags dyr, antall beitedyr, ev. tidsperioder for beiting. Lauving/styving; tidspunkt, behandling av kvister osv.

Utstysrbehov: Spesielle behov for utstyr til skjøtsel/restaurering.

Oppfølging: Det bør angis årstall for evaluering av tiltakene igangsatt etter skjøtelsplanen. Om det er aktuelt med supplerende registrering av spesifikke artsgrupper så nevnes dette her.

Tilskudd/skjøtelsavtale: Gi opplysninger om det er søkt midler RMP, SMIL ev andre miljømidler, samt opplys om det foreligger skjøtelsavtale og hvor lenge den gjelder.

Ansvar: Navn på person(-er) som har ansvar for iverksettelse av skjøtelsplanen, eks grunneier/bruker for gjennomføring av tiltak, samt person i forvaltningen for oppfølging av skjøtelsavtaler med mer.